

Lietuvos karaimai: apžvalga

Kilmė ir atvykimas į Lietuvą

Karaimai (vienaskaita: karaitas) – tai bendruomenė, kurios šaknys siekia VIII a. Babiloniją (dabartinį Iraką), kai disidentinis žydų religinis judėjimas atmetė Talmudo autoritetą ir pripasinė tik rašytinę Torą. Per šimt mečius dalis šių bendruomenių migravo į Krymą, kur jos giliai integrovosi į stepių tiurkiškų tautų kultūrą, perimdamos tiurkišką kalbą, kuri tapo jų gimtąja kalba.

XIV a. pabaigoje karaimai atvyko į Lietuvą. 1397 m. didysis kunigaikštis Vytautas Didysis po karo žygių į Krymą atsivežė kelis šimtus karaimų šeimų. Jis juos apgyvendino daugiausia savo rezidencijos mieste Trakuose, taip pat Vilniuje ir Halyče (dabar Ukrainoje). Vytautas jiems suteikė didelių privilegijų: jie buvo paskirti saugoti Trakų pilį – elitine karinė užduotis – ir turėjo tuo metu retą teisinę bei religijų autonomiją.

Išskitinė bendruomenė žydų pasaulyje

Lietuvos karaimai nuo rabinistinio judaizmo – kurį praktikuoja didžioji dauguma pasaulio žydų – skiriasi keliais esminiais aspektais.

Religiniu požiūriu jų pagrindinis skirtumas yra Talmudo atmetimas. Ten, kur rabinistinis judaizmas remiasi „žodine Tora“, perduodama per šimt mečius komentarų ir rabinų įstatymų, sukauptus Talmude, karaimai pripažįsta tik rašytinį hebrajų iškosios Biblijos (Tanako) tekstą. Jie interpretuoja šventraščius tiesiogiai ir asmeniškai, be rabinų tradicijos tarpininkavimo.

Kultūrinio ir kalbinio požiūriu Lietuvos karaimai yra dar savitesni. Jų tradicinė kalba – trakų karaimų (pavadinta Trakų lenku vardu) – yra tiurkiška kalba, priklausanti tai pačiai šeimai kaip turkų, totorių ar kazachų, o ne semitų kalbai kaip hebrajų ar jidiš. Ši kalba šiandien yra kritiškai nykstanti – vos keletas gimtakalbių dar gyvi.

Tapatybės požiūriu Lietuvos karaimai dažnai teigė esantys kitokie nei kaimyniniai aškenazių žydai, pabrėžiant savo Krymo ir tiurkų kilmę lygiai taip pat kaip religinį paveldą. Šis skirtumas turėjo dramatišką ir kontraversišką pasekmę: Antrojo pasaulinio karo metu nacių valdžia dvejojo dėl jų statuso, ir po rabinų ekspertų bei pačių karaimų praanišimų, patvirtinančių jų atsiskyrimą nuo žydų tautos, karaimai buvo didžiąja dalimi išgelbėti nuo Holokausto.

Dėl to skiriasi Šabato laikymasis, maisto įstatymai (kašrutas), maldos ir religinės šventės.

Trakai - bendruomenės širdis

Trakų miestas, esantis už maždaug dvidešimties kilometrų nuo Vilniaus, yra gyvas karaimų buvimo Lietuvoje simbolis. Karaimai čia gyveno specialioje gatvėje - Karaimų gatvėje, kurią juosia tradiciniai namai su trimis langais: vienas - Dievui, kitas - šeimai, trečias - didžiam kunig aikščiui Vytautui, kaip nurodo vietos tradicija.

Mieste yra vis dar veikianti kenesa (karaimų maldos namai), taip pat Karaimų bendruomenės muziejus. Trakai taip pat žinomi dėl *kibinų* - mažų sluoksniuotų pyragėlių, įdarytų mėsa arba sūriu, tradicinio karaimų patiekalo, tapusio tikra Lietuvos kulinarine institucija.

Dabartinė padėtis

Šiandien Lietuvoje liko vos keli karaimai. Manoma, kad visoje šalyje jų yra mažiau nei 300, daugiausia gyvenančių Trakuose ir Vilniuje. UNESCO jų kalbą laiko kritiškai nykstančia. Nepaisant nedidelio skaičiaus, bendruomenė stengiasi išsaugoti savo tradicijas per kultūrines asociacijas, švietimo iniciatyvas ir paveldo turizmą Trakuose.

Taigi Lietuvos karaimai yra viena iš retai ausių etninių grupių Europoje - tauta, esanti turkų Rytų, biblinio tikėjimo ir Lietuvos istorijos sankirtoje, kurios kultūrinis išlikimas šiandien yra tiek atminties, tiek tapatybės klausimas.

Šaltiniai: Lietuvos istorinis paveldas, etno lingvistiniai tyrimai apie tiurkiškas kalbas, Trakų karaimų bendruomenės archyvai.